

ANTALYA'NIN BELGESELLERİ

Bu yıl 47.'si düzenlenen **Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde Coşkun Aral, Semra Güzel Korver, Füsün Demirel ve Oscar ödüllü yönetmen Megan Mylan ile birlikte Ulusal Belgesel Film Yarışması'nda jüri üyeliği yapan Z. Tül Akbal Süalp, yarışmadaki belgeselleri değerlendirdi.**

■ Z. TÜL AKBAL SÜALP

Bu yıl festivalin belgesel yarışma bölümüne 20 film katıldı. Ben de belgesel jürisinin beş üyesinden biri olduğum için, festivalin bitmiş ödülleri açıklanmış olsa da, belgesel filmler üzerine tek tek konuşmamın doğru olmayacağını düşündüm. Ama bu yıl önümüze gelen seçki üzerine bir şeyler söyleyebilirim. Her şeyden önce iyi bir haber olarak şunu belirtmeliyim ki, belgesel seçkisi birbirine neredeyse denk, çok iyi filmlerle yüklüydü. Bunlardan pek çoğu sinemasal dili kullanmada belirli bir standardın üstüne çıkabilmiş filmlerdi. İyi belgesel olmanın yanı sıra iyi filmler olduklarını da bize ispatlayan, teknik açıdan da tertemiz ve iyi filmlerdi. Bir belgeselin iyi olması için konusu, insani, ahlaki olarak yönetmenin bu konuyu ele alış biçimi, anlatı ve aktarımda klişe ve geleneksel mutlak üslupları aşabiliyor olması, önemli kıstaslardır. Fakat çekim teknikleri, görsel anlatımı kullanım becerisi, iyi bir kamera ve göze sahip olması, akış sorunları taşınması ve tabii iyi bir montajla tamamlanmış olması da bir o kadar önemlidir. Bu ikisinin birbirinden ayrı şeylermiş ve birinden biri-

nin yokluğuna göz yumulabilirmiş gibi algılanması, ciddi sorunlardan biridir. Bu yılki seçkide jüri bu konuyu çok az sayıda film için tartışmak zorunda kaldı, ki bu çok olumlu bir resim sunuyordu. Ama az sayıda da olsa konuyla çok etkileyici olan bazı belgeseller, üretim ve montaj sorunları nedeniyle geri planda kaldı. Bir genel akış şemasının eksikliği, çekilmiş çok fazla malzemeyle baş edememe durumu ya da çekim sorunları, sözü edilen belgeselleri zayıflatmıştı.

Benim açımdan önemli bir değişiklik, bu yıl önümüze gelen seçkideki bazı belgesellerin Türkiye sınırlarını aşarak yakın coğrafyalara bakmalarıydı. Bunların biri dışındaki bakış biçimleri, yaklaşım tarzları ve bu anlamda taşıdıkları politik duruş anlamlıydı. Öteden beri benzer dert ve sorunları deneyimleyen, benzer toplumsal dinamiklerin içinden geçenlerin birbirlerinin öykülerini anlatmaları ve birbirlerine eşitlikçi bir biçimde bakabiliyor olmaları nedeniyle (Avrupa merkezli ya da ABD merkezli yukarıdan ve turistik bakışın yaygın gezgin anlatıcılığına bir alternatif sunacağını ve bu nedenle

Üçüncü Dünya'nın ortak deneyim ufkunun muhalif dilini güçlendireceğini düşündüğüm için) bu belgesellerin yapılmış olması beni ayrıca heyecanlandırdı. Bir tanesi haric demiştim, ona ise yeni sayılabilecek, daha büyük bir resmin de parçası olabilecek bir olgu gözüyle bakıyorum; bir tür emperyalistin yardımsever gözü taklit edilerek ve benimsenerek tekrar edilmiş gibiydi.

Yine kişisel olarak heyecan verici bulduğum bir başka gelişme, çok az sayıda da olsa deneysel yöntem ve dil arayışlarına denk gelmemiz oldu. Bir diğer tuhaf rastlantı ya da belki rastlantı demek doğru olmayacak-konulu uzun metraj Türkiye sinemasının da yeni gözde mekânı olan Karadeniz kıyıların, özellikle Doğu Karadeniz yaylalarının çok sık karşımıza çıkması oldu. Yeşim Ustaoglu ve Özcan Alper'in sinemalarının güçlü etkisi olsa gerek.

Festivalde Ulusal Belgesel Film Yarışması'na başvuran 110 filmde 20'si yarışma programındayken, 10 belgesel de 'Özel Gösterimler' başlığı altında gösterildi. Kısa filmlerle beraber AKM Perge Salonu'nda gösterimler gerçekleşti. Ama ne yazık ki belgesel de, kısa film de hem festival jürileri hiyerarşisinden hem programlar içinde yerleştirilme ve gösterim hiyerarşisinden nasiplerini yine almışlardı. Belgeselin hep bir ilave, ikinci derecede önemli sayılma hali, büyük festival programlarının zaaflarından biri olarak devam etmekte.

LONDRA POSTASI

■ ALISA LEBOW

Bu yaz İstanbul'a geldiğimde Documentarist' in şehre sunduğu iddialı bir hediye niteliğinde olan, Emel Çelebi ve Necati Sönmez önderliğinde küçük ama azimli bir ekibin düzenlediği İstanbul Belgesel Günleri'nin sonuna yetiştim. Eyal Sivan'ın verdiği etkileyici Sinema Dersi'ne katıldım. Etkinlik son anda Aksanat'tan Depo'ya alınmıştı, çünkü Akbank Sival'in 'fazla siyasi' olduğuna kanaat getirmiştil! Ayrıca önceden rastlamadığım birkaç filme gitmeyi başardım. Fakat asıl görmeyi istediğim filmler, yani Türkiye yapımı yeni belgesellerin tamamı, nedense festivalin başında gösterilmişti. Ben merkezci ve kendiyi meşgul bir insan olarak bunu bana karşı düzenlenmiş bir komplo olarak değerlendirmekten başka seçeneğim yoktu: Emel ve Necati'nin bu filmleri benden sakladıkları gayet açıktı!

Kaçırduğum filmleri çeşitli tanıdıklar vasıtasıyla, yavaş yavaş, tek tek topluyorum. Aralarında biri beni çok şaşırttı. İsmi *Babam Tarih Yapıyor* (Haydar Demirtaş, 2010) olan bu filmi hem bir birinci şahıs filmi olarak uzmanlık alanıma girdiği için, hem de konusu önemli geldiği için izlemem gerektiğini düşünmüştüm. Tabii bunların ikisi de filmi izlemeyi vazife kılan sebepler, bu da aslında beni DVD'yi takip filmi izlemekten alıkoyacak bir durum

normalde. Gelgelelim filmi izledim. İlk sürpriz, filmin diliydi. Altyazılı bir versiyon almaya özellikle dikkat etmiştim, ama altyazılar Türkçeydi. Konuşulan dilin ise Türkçe olmadığını anlamam uzun sürmedi. Filmin neredeyse tamamı Kürtçe, tadımlık oranda Süryanice de var. Filme dair bulduğum özetlerin hiçbirinde bu ufak detaya değinilmemiş. Tanıtım yazılarında vurgulanan nokta daha ziyade, Müslüman ve Hıristiyan komşuların Mardin yakınlarındaki tarihi öneme sahip bir Süryani kilisesinin restorasyonunda birlikte çalışmaları. Bu küçük bir arada yaşam başarısını gerçekleştirenlerin iki azınlık cemaati olduğu belirtilmiyor, ki ben bunun önemli bir detay olduğunu düşünüyorum.

Diğer hoş sürpriz ise filmin sinemasal tarzıydı. Filmde Demirtaş'ın sinema öğrencisi olduğunu öğreniyoruz, ama belgesel sinema öğrencisi olmasa gerek. Bunu bir iltifat olarak söylüyorum aslında, çünkü daha genel bir sinemacılık eğitimi alanlar belgesel konulara daha sinematik bir gözle yaklaşabiliyorlar. Doğrusunu isterseniz, konusuna doğrudan dalan, renksiz röportajlarla katılımcılarına yaptıkları işin hem kendileri hem de gelecek kuşaklar için ne kadar önemli olduğunu anlattırmaya çalışan kuru, dümdüz bir aile portresiyle karşılaşmayı bekliyordum. Neyse ki bu genç sinemacı işin hem görsel potansiyelini kavramış, hem de dramatik yapı ihtiyacını karşılamış. Evde ailesiyle çektiği ilk sahnelerde kadraja tripodu ve kamerayı dahil

ederek yönetmen kendi sinemacılığının altını çiziyor. İlerleyen dakikalarda, bir sahneyi tekrarlattığı babasına kamera arkasından yürürken objektife bakmamasını söyleyerek babasından kamera karşısına oynamasını talep ettiğini açığa vuruyor. Babası da vazifesinas bir şekilde ikinci çekimi oynuyor ve yönetmen mevcut yapıntıya dikkatimizi çekmek için filme her iki sahneyi de dahil ediyor.

Demirtaş aile evinde kısa bir pan çekiminde bir Doğu Anadolu evinin tipik mobilyaları ve dekorasyonunun yanı sıra beklenmedik ve anlamlı ekler görüyoruz: Sevil film poster ve kartpostalları. Aralarında Bahman Ghobadi'nin *Kaplumbağalar da Uçar* (*Lakposhtha parvaz mikonand*, 2004) filmi de var. "Docudrama" veya "sahnelenmiş belgesel" adını verebileceğimiz janrın ustası Kürt yönetmene gönderilen bu selam anlamlı, zira bu kısa filmin hedeflediği üslup tam da bu.

Tüm sahnelerin ikna edici olduğunu söyleyemeyeceğim çünkü profesyonel olmayan oyuncuların iyi performans çıkarmak kolay iş değil. Fakat genel olarak film acemice mesajını iletmeye çalışmaktansa bir üslup tutturma çabasıyla son derece umut verici bir çalışma.

Alisa Lebow Londra'daki Brunel Üniversitesi'nde belgesel kuramı, tarihi ve prodüksiyonu üzerine ders veren bir sinemacı ve akademisyen. Ayrıca docistanbul Belgesel Araştırmaları Merkezi'nin kurucu üyelerinden. www.alisalebrow.co.uk

